

POZYCJA KONKURENCYJNA POLSKIEGO SEKTORA CUKROWNICZEGO

Bogdan Klepacki, Bogusław Klimczuk

Streszczenie. W opracowaniu przedstawiono ocenę sytuacji i pozycji konkurencyjnej polskiego sektora cukrowniczego. Wskazano, iż polski sektor cukrowniczy jest mocno skoncentrowany, brak też jest możliwości powstania nowych cukrowni. Korzystniejszą pozycję konkurencyjną aniżeli cukrownie polskie posiadają cukrownie z udziałem kapitału zagranicznego.

Słowa kluczowe: przemysł cukrowniczy, rynek cukru, konkurencyjność.

WSTĘP

Integracja i funkcjonowanie struktur Unii Europejskiej ma zasadniczy wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej w obecnych i przyszłych krajach członkowskich. Cele polityczne integracji ściśle wiążą się z warunkami funkcjonowania gospodarek krajowych. Swobodny przepływ towarów to jedna z zasad jednolitego rynku wewnętrznego Unii Europejskiej. Jednak w bardzo wielu obszarach rynek wspólnotowy poddany jest głębokim, bardzo drobiazgowym regulacjom prawnym, które mają często decydujący wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw i możliwości kształtowania przez nie swojej pozycji rynkowej.

W tym kontekście istotne jest określenie sytuacji krajowego sektora cukrowniczego przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Ziemie polskie były kolebką światowego przemysłu cukrowniczego, opartego na produkcji buraka cukrowego. W 1802 r. Karol Franciszek Achard w Konarach na Śląsku przeprowadził pierwszą w historii buraczaną kampanię cukrowniczą, co przyczyniło się do szybkiego rozwoju produkcji buraka cukrowego i cukru w Europie. W drugiej połowie dwudziestego wieku Polska stała się trzecim w Europie i szesnastym na świecie producentem cukru.

W okresie transformacji systemowej przemysł cukrowniczy nie został poddany procesowi restrukturyzacji i pod koniec lat 90. odbiegał znacznie, pod względem wyników technologicznych i ekonomicznych, od przeciętnych w krajach Unii Europejskiej. Brak restrukturyzacji i problemy finansowe w przededniu integracji pogarszają sytuację

w warunkach konkurowania z silnymi finansowo i dobrze zorganizowanymi zagranicznymi koncernami cukrowniczymi. Przyszłość przedsiębiorstw zatrudniających trzynaście tysięcy pracowników i około stu tysięcy plantatorów jest niepewna.

Z uwagi na powyższe fakty w latach 1998–2002 przeprowadzono badania otoczenia konkurencyjnego w sektorze cukrowniczym w Polsce. Zastosowano metodę pięciu sił Portera, a przy szczegółowych analizach zastosowano wskaźnik Herfindahla-Hirschmanna oraz wskaźnik koncentracji. W celu określenia siły oddziaływania dostawców i odbiorców przeprowadzono badania metodą wywiadu swobodnego. Wywiady przeprowadzono z 20 przedstawicielami przemysłu cukrowniczego reprezentującymi przedsiębiorstwa krajowe i zagraniczne. Korzystając z wyników badań Chudoby [2003] opracowano także, za pomocą metody punktowej, ranking spółek i grup cukrowni w Polsce.

PROBLEM KONKURENCYJNOŚCI W ANALIZIE SEKTOROWEJ

Analiza sektora powinna dostarczać informacji na temat stanu i intensywności konkurencji, jego atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów, układu szans i zagrożeń dla istniejących przedsiębiorstw. Powinna także umożliwić ocenę obecnej i przyszłej atrakcyjności sektora oraz ryzyko związane z przebywaniem w nim [Gierszewska, Romanowska 2002].

Porter [2000], analizując strategię konkurencji, definiuje pojęcie sektora jako część przemysłu, grupując przedsiębiorstwa produkujące wyroby lub usługi o podobnym przeznaczeniu i sprzedające je na tym samym geograficznie rynku. Proponuje także analizę sektora (otoczenia konkurencyjnego) działalności przedsiębiorstwa przez zbadanie jego atrakcyjności dla bieżących i przyszłych inwestorów za pomocą pięciu sił:

- siły oddziaływania dostawców,
- siły oddziaływania nabywców,
- natężenia walki konkurencyjnej wewnątrz sektora,
- groźby pojawienia się nowych producentów,
- groźby pojawienia się substytutów.

O sile oddziaływania dostawców (odbiorców), zdaniem Gierszewskiej i Romanowskiej [2002], decyduje:

- stopień koncentracji ich sektora,
- uzależnienie jakości produktu finalnego od jakości wyrobu dostawcy,
- niepowtarzalność produktu,
- łatwość i koszt jego zmiany,
- duży udział w tworzeniu zysku producentów,
- możliwość podjęcia produkcji wyrobu finalnego,
- ostrość walki konkurencyjnej w sektorze dostawców (odbiorców).

Woś [2001] stwierdza, że ekonomiści w ostatnich latach coraz większy nacisk kładą na marketingową perspektywę badań współzawodnictwa rynkowego firm i na praktyczne wykorzystanie ich wyników. Konkurencyjność jest, jego zdaniem, zdolnością do wytwarzania produktów po jak najniższych kosztach i umiejętnością sprzedaży tych produktów po cenach przynoszących dochód.

Podobne podejście do badań konkurencyjności zastosowali Giffhorn i Deeken [2000], którzy przeprowadzili w 2000 r. badania konkurencyjności produkcji mleka w Niemczech. Za konkurencyjne uznali oni te zakłady i gospodarstwa, które były w stanie pokryć swoje koszty i uzyskać dochód przy istniejących cenach rynkowych.

W celu określenia stanu koncentracji sektora, który ma bezpośredni wpływ na siłę walki konkurencyjnej, stosuje się często [Samuelson 2000, Gierszewska 2002]:

- wskaźnik koncentracji – udział k największych przedsiębiorstw w rynku

$$CR_k = s_1 + s_2 + \dots + s_k$$

gdzie: $s_1 \geq s_2 \geq \dots \geq s_k$ – udziały k kolejnych największych firm w sprzedaży rynkowej;

- wskaźnik Herfindahla-Hirschmana:

$$HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2$$

gdzie: s_i – udział i -tego przedsiębiorstwa w rynku,

n – liczba przedsiębiorstw.

SYTUACJA KONKURENCYJNA W SEKTORZE CUKROWNICZYM W POLSCE

Największym państwowym producentem cukru w Polsce w początkowym okresie badań była Lubelsko-Małopolska Spółka Cukrowa S.A. z siedzibą w Zamościu. Na jej terenie działały także najnowsze i najnowocześniejsze cukrownie państwowe, wybudowane po II wojnie światowej (Łapy, Werbkowice, Ropczyce, Krasnystaw).

W latach 1998–2002 udział przedsiębiorstw prywatnych w całkowitej produkcji cukru zwiększył się z 19,6 do 42,3%. Największymi producentami w roku gospodarczym 2001/2002 były Pfeifer und Langen – 272,5 tys. ton (17,7%), Lubelsko-Małopolska Spółka Cukrowa S.A. – 268,2 tys. ton (17,4%) oraz Śląska Spółka Cukrowa S.A. – 243,7 tys. ton (16,9%) (tab. 1).

Tabela 1. Udział w całkowitej produkcji cukru poszczególnych producentów w latach 1998–2002
Table 1. Structure of the producers' participation in whole sugar production in 1998–2002

Wyszczególnienie	Udział w latach [%]				
	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001	2001/2002
LMSC S.A.	23,2	22,7	23,9	17,3	17,4
MKSC S.A.	18,0	18,7	17,7	10,6	9,7
PPSC S.A.	21,8	23,2	21,4	13,4	14,7
ŚSC S.A.	17,3	16,5	17,5	16,9	15,8
Cukrownie prywatne	19,6	18,9	19,5	41,9	42,3
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Rynek Cukru Nr 20/2001, 21/2002.

Source: Sugar Market Nr 20/2001, 21/2002.

W celu określenia siły oddziaływania poszczególnych dostawców w sektorze cukrowniczym przeprowadzono badania metodą wywiadu swobodnego. Respondenci określali w skali pięciostopniowej (0 – bez oddziaływania, 5 – silne oddziaływanie) wpływ poszczególnych dostawców na funkcjonowanie przedsiębiorstw w sektorze cukrowniczym (tab. 2).

Tabela 2. Siła oddziaływania poszczególnych grup dostawców w sektorze cukrowniczym w 2002 r.
Table 2. Intensity of the groups of delivlers' impact in sugar sector in 2002

Wyszczególnienie	Struktura odpowiedzi [%]				
	b. wysoka	wysoka	średnia	niska	b. niska
Plantatorzy buraka cukrowego	0	20	50	30	0
Sprzedawcy nośników energii	10	10	20	40	20
Dostawcy kamienia wapiennego	0	5	40	40	15
Dostawcy środków chemicznych	0	5	40	45	10
Sprzedawcy urządzeń	5	10	30	30	25
Dostawcy usług	0	10	30	50	10

Źródło: Badania własne.

Source: Own researches.

Na podstawie uzyskanych opinii można stwierdzić, iż siła oddziaływania dostawców, z wyjątkiem plantatorów buraka cukrowego, była średnia lub niska. Wynikało to, zdaniem przedstawicieli przedsiębiorstw, z następujących przyczyn:

- podstawowym źródłem kosztów w produkcji cukru jest zakup i dostawa buraków,
- buraki są dostarczane przez znaczną grupę producentów (w sumie w 2001 r. 99 tys., przeciętnie 1300/cukrownię),
- rolnicy, z uwagi na uwarunkowania prawne i organizacyjne, praktycznie nie mogą zmienić odbiorcy (pozycja monopolistyczna cukrowni w zakresie zakupu buraków),
- brak współpracy między organizacjami rolniczymi ogranicza siłę przetargową w trakcie negocjacji z producentami cukru,
- znajomość technik negocjacyjnych i warunków prawnych funkcjonowania sektora jest większa wśród producentów cukru niż wśród plantatorów buraka cukrowego.

Ponad 50% odpowiedzi w stosunku do pozostałych dostawców określało ich siłę oddziaływania jako niską. Było to uwarunkowane następującymi czynnikami:

- niezbyt dużym udziałem w kosztach produkcji,
- ostrą walką konkurencyjną (np. wśród dostawców węgla, nasion, środków chemicznych),
- niskim stopniem koncentracji sektora (sprzedawcy usług, urządzeń, węgla).

Głównymi odbiorcami cukru pozostają gospodarstwa domowe. W 2001 r. zużytkowały one 935 tys. ton. Jednakże od 1991 r. zauważalna jest tendencja spadkowa (tab. 3). Zaopatrzenie ich odbywa się za pośrednictwem sieci handlowych i sklepów spożywczych oraz hurtowni.

Wzrost zużycia cukru nastąpił w przemyśle spożywczym. W latach 1991–2001 wyniósł on ponad 50%. Dodatkowo od 1996 r. odnotowano lukę w danych sprzedaży, którą nazwano sprzedażą o niezidentyfikowanym przeznaczeniu. W tej kategorii mieści się sprzedaż przygraniczna dla obcokrajowców, nie rejestrowana przez służby celne.

Tabela 3. Zużycie cukru w Polsce w latach 1991–2001
 Table 3. Consumption and other types of usage of sugar in 1991–2001

Lata	Zużycie [tys. ton]				
	gospodarstwa domowe	przetwórstwo spożywcze	pozostałe	nieznane przeznaczenie	razem
1991	1023	400	57	0	1480
1992	1020	420	60	0	1500
1993	1010	440	40	0	1490
1994	980	490	40	0	1510
1995	960	520	50	0	1530
1996	940	570	55	55	1620
1997	920	610	55	25	1610
1998	920	600	50	20	1590
1999	940	580	45	15	1580
2000	935	605	45	10	1595
2001	935	610	45	10	1600

Źródło: Rynek Cukru Nr 21/2002.

Source: Sugar Market Nr 21/2002.

W przemyśle spożywczym głównymi odbiorcami cukru były [Rynek... 2002]:

- zakłady wytwarzające soki owocowe, warzywne oraz dżemy,
- browary,
- firmy cukiernicze i ciastkarskie,
- producenci wyrobów czekoladowych,
- zakłady produkujące lody.

Podobnie jak w przypadku dostawców, o ocenę siły oddziaływania klientów cukrowni zapytano 20 przedstawicieli przemysłu cukrowniczego. Struktura ich odpowiedzi zawarta jest w tabeli 4.

Tabela 4. Siła oddziaływania poszczególnych grup klientów w sektorze cukrowniczym w Polsce w 2002 r.

Table 4. Intensity of the groups of customers' impact in sugar sector in Poland in 2002

Siła oddziaływania	Struktura odpowiedzi [%]				
	b. wysoka	wysoka	średnia	niska	b. niska
Odbiorcy hurtowi cukru	90	10	0	0	0
Sieci handlowe	100	0	0	0	0
Browary	80	20	0	0	5
Firmy cukiernicze i ciastkarskie	40	20	20	20	0
Producenci lodów	40	40	20	0	0
Producenci czekolady	50	30	20	0	0
Wytwórcy soków i napojów	60	30	10	0	0
Odbiorcy melasy	90	10	0	0	0

Źródło: Badania własne.

Source: Own researches.

Analiza odpowiedzi respondentów pozwala stwierdzić, iż odbiorcy cukru oddziaływali bardzo silnie na producentów, w szczególności dotyczyło to dużych hurtowni i sieci handlowych oraz producentów lodów, soków i napojów. Związane jest to przede wszystkim z brakiem uregulowania rynku cukru i złą sytuacją finansową cukrowni (takie opinie wyrażali głównie przedstawiciele przedsiębiorstw państwowych) oraz niewłaściwą organizacją sprzedaży w przedsiębiorstwach Krajowej Spółki Cukrowej S.A. (zdanie inwestorów zagranicznych) (tab. 5).

Tabela 5. Przyczyny silnej pozycji odbiorców cukru w Polsce w 2002 r.
Table 5. Reasons of strong position of sugar customers in Poland in 2002

Wyszczególnienie przyczyn	Struktura odpowiedzi [%]
Brak uregulowania rynku cukru	50
Zła sytuacja finansowa cukrowni	20
Zły system sprzedaży	20
Niekorzystne uregulowania prawne	10
Razem	100

Źródło: Badania własne.
Source: Own researches.

POZIOM KONCENTRACJI SEKTORA CUKROWNICZEGO

W warunkach niemieckich wartość wskaźnika koncentracji dla 1 firmy > 33,3%, 3 firm > 50,0%, a 5 firm > 66,7% oznacza uzyskanie pozycji dominującej na rynku. W Polsce pozycja dominująca przedsiębiorstwa jest określona ustawowo na poziomie 40% udziału w rynku [Ustawa... 2000].

Wskaźnik koncentracji dla 5 największych firm w Polsce w 2002 r. osiągnął poziom 93,2% (w 1999 r. – 86,4%). Oznacza to, że sektor cukrowniczy w Polsce był bardzo silnie skoncentrowany (tab. 6).

Tabela 6. Wskaźnik koncentracji na rynku cukru w Polsce w 2002 r.
Table 6. Rate of concentration in sugar market in Poland in 2002

Wyszczególnienie	Udział w całkowitej sprzedaży cukru kwotowego [%]
Krajowa Spółka Cukrowa S.A.	40,9
Pfeifer und Langen	17,7
Śląska Spółka Cukrowa	15,8
British Sugar Overseas	9,9
Nordzucker	8,9
Razem	93,2

Źródło: Chudoba L. 2003: Polski rynek cukru w procesie dostosowań do funkcjonowania w Unii Europejskiej. [w:] Dostosowanie polskiego rynku rolnego do wymogów Unii Europejskiej. Warszawa, 2003.
Source: Chudoba L. 2003: Polish sugar market in process of adjustment to functioning in European Union. [in:] The adjustment of Polish agricultural market to European Union requirements. Warsaw, 2003.

W celu przeanalizowania udziału poszczególnych firm w rynku i stanu koncentracji obliczono także wartość wskaźnika Herfindahla-Hirschmana (tab. 7). Stosowane są następujące przedziały analizy:

- poniżej 0,10 – niska koncentracja,
- $> 0,10 < 0,18$ – średnia koncentracja,
- $> 0,18$ – wysoka koncentracja [Samuelson... 2000].

Tabela 7. Wartość wskaźnika Herfindahla-Hirschmana dla polskiego sektora cukrowniczego w 2002 r.
Table 7. Herfindahl-Hirschman's rate for Polish sugar sector in 2002

Wyszczególnienie	Wartość wskaźnika
Krajowa Spółka Cukrowa S.A.	0,1672
Pfeifer und Langen	0,0313
Śląska Spółka Cukrowa	0,0250
BSO	0,0098
Nordzucker	0,0079
Sudzucker	0,0046
Razem	0,2458

Źródło: Badania własne.
Source: Own researches.

W warunkach Unii Europejskiej jedynie we Francji wartość tego wskaźnika wskazuje na średnią koncentrację sektora (tab. 8), natomiast w pozostałych krajach była ona wyższa niż 0,18 (rynek silnie skoncentrowany), w 5 krajach wartość wskaźnika wynosiła 1 (monopolistyczna struktura rynku). Według Evaluation... [2000], rynek cukru w poszczególnych krajach UE był bardzo skoncentrowany, ale na poziomie Unii Europejskiej jako całości wskaźnik Herfindahla-Hirschmana mieścił się w przedziale 0,07-0,08, co oznacza, że w całym ugrupowaniu był to rynek zdekoncentrowany.

Tabela 8. Wartość wskaźnika Herfindahla-Hirschmana w sektorze cukrowniczym dla wybranych krajów Unii Europejskiej w 2001 r.

Table 8. Herfindahl-Hirschman's rate of sugar sector in chosen European Union members in 2001

Wyszczególnienie	Wartość wskaźnika
Francja	0,1352
Niemcy	0,2915
Włochy	0,3315
Holandia	0,5307
Belgia	0,6018
Austria	1,0000
Dania	1,0000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Evaluation... [2000].
Source: Own calculation based on Evaluation... [2000].

Jeżeli zastosuje się podejście do obliczenia wskaźnika Herfindahla-Hirschmana, w którym uwzględni się rzeczywistą swobodę cukrowni państwowych w zakresie sprzedaży cukru, to jego wartość w warunkach polskich spada poniżej 0,09, co świad-

czy o niskiej koncentracji rynku cukru. Takie podejście analityczne było bardziej adekwatne do zjawisk na rynku cukru w Polsce.

Kolejnym czynnikiem kształtującym sytuację konkurencyjną w polskim sektorze cukrowniczym było zagrożenie z tytułu pojawienia się nowych producentów. Możliwość budowy nowej cukrowni przez inwestora teoretycznie istnieje, napotkać on może jednak na wiele barier wejścia. Do najważniejszych zaliczyć należy:

- wysokie bariery kapitałowe (koszt wybudowania nowej cukrowni wynosi ok. 1 mld zł) [Wstępny... 2002],
- konieczność przejęcia limitów od innego producenta cukru (bariery prawne),
- ograniczona możliwość uczestnictwa w prywatyzacji sektora (procedury prywatyzacji zostały zakończone, Krajowa Spółka Cukrowa S.A. będzie stosownie do Ustawy o regulacji rynku cukru [2001] prywatyzowana z udziałem pracowników i plantatorów),
- niepewna przyszłość wspólnotowej regulacji rynku cukru stwarza bariery opłacalności inwestycji.

W latach 1993–2002 w polskim sektorze cukrowniczym odnotowano kilka wejść i wyjść zagranicznych koncernów cukrowniczych i krajowych podmiotów gospodarczych:

- w 1995 r. angielska firma Tate and Lyle zainwestowała w cukrownię Garbów S.A. pod Lublinem – w 1999 r. sprzedała swoje udziały niemieckiej firmie Sudzucker,
- w 1995 r. ROLIMPEX S.A. zaangażował się w prywatyzację cukrowni Dobre S.A. i Kętrzyn S.A., w 1998 r. wspólnie z firmą Danisco utworzono firmę Roldan Sp. z o.o., która miała uczestniczyć w prywatyzacji polskiego sektora cukrowniczego; w 2000 r. aktywa Roldan Sp. z o.o. sprzedano brytyjskiej firmie BSO,
- w trakcie tzw. prywatyzacji grupowej w 1999 i 2000 r. swoją ofertę zakupu cukrowni LMSC S.A. i MKSC S.A. złożyła firma Eridania, która jednak na skutek własnych problemów finansowych wycofała się z działań w Polsce.

W efekcie w polskim sektorze cukrowniczym największe inwestycje zrealizowały firmy niemieckie (Pfeifer und Langen, Sudzucker, Nordzucker), francuskie (SLS – 99,5% akcji należy do Sudzucker) i brytyjskie (BSO). Z uwagi na wysokie bariery wejścia oraz zaangażowanie się największych europejskich producentów cukru w prywatyzację polskiego sektora cukrowniczego nie należy spodziewać się wejścia kolejnych inwestorów.

Ostatnim analizowanym czynnikiem oddziaływania na sytuację konkurencyjną w sektorze cukrowniczym jest zagrożenie ze strony substytutów. W warunkach polskich takim realnym i bezpośrednim konkurentem firm cukrowniczych jest Cargill. Jest to duży amerykański koncern zajmujący się produkcją żywności, pasz, handlem produktami rolno-spożywczymi oraz inwestycjami finansowymi w sektorze żywnościowym, o rocznych obrotach ponad 50 mld USD [Cargill 2003]. W Polsce wytwarza syropy skrobiowe, ze szczególnym uwzględnieniem syropów maltozowych oraz glukozowo-fruktozowych (izoglukozę). Posiada zakład produkcyjny w Bielanach Wrocławskich. Jego możliwości produkcyjne wynoszą 120 tys. t/rok.

Z uwagi na to, że ustawa o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym [1994] nie obejmowała produkcji izoglukozy, Cargill rozbudowywał swoje moce wytwórcze. W ustawie z 2001 r. wprowadzono zapisy o limitowaniu tego środka słodzącego. W 2001 r. Cargill posiadał limit w wysokości

40 tys. ton w kwocie A, w 2002 r. zwiększono go do 60 tys. ton. Poza izoglukozą w Polsce nie produkuje się na skalę przemysłową innych środków słodzących. Z uwagi na ograniczenia prawne produkcja substytutów cukru poza kwotami w przyszłości będzie niemożliwa (przynajmniej do 2006 r.).

POZYCJA KONKURENCYJNA SPÓŁEK I GRUP CUKROWNI

Na podstawie badań konkurencyjności polskiego przemysłu cukrowniczego i zestawienia zbiorczego przygotowanego przez Chudobę [2003] opracowano punktową ocenę konkurencyjności spółek i grup cukrowni w Polsce w sezonie 2001/2002 (tab. 9 i 10).

Tabela 9. Wybrane czynniki konkurencyjności firm i grup cukrowni w Polsce w sezonie 2001/2002
Table 9. Chosen competitive factors of the firms and groups of firms in Poland in 2001/2002 season

Nazwa grupy lub spółki	Udział w produkcji na potrzeby krajowe [%]	Średnia powierzchnia plantacji [ha]	Produkcja cukru [t/ha]
Krajowa Spółka Cukrowa S.A.	40,9	2,55	5,15
Pfeifer und Langen Polska	17,7	2,85	5,81
Śląska Spółka Cukrowa S.A.	15,8	4,64	5,23
BSO Polska	9,9	2,80	4,40
Nordzucker Polska	8,9	3,90	5,43
Sudzucker Polska	6,8	2,11	4,19

Źródło: Jak w tabeli 6.

Source: Like in table 6.

Tabela 10. Wybrane czynniki konkurencyjności firm i grup cukrowni w Polsce w sezonie 2001/2002 (c.d.)

Table 10. Chosen competitive factors of the firms and groups of firms in Poland in 2001/2002 season (continued)

Nazwa grupy lub spółki	Wydajność cukru z buraków cukrowych [%]	Zużycie paliwa umownego [% masy buraków]	Zużycie wody świeżej [% masy buraków]
Pfeifer und Langen Polska	14,41	3,29	15
Krajowa Spółka Cukrowa S.A.	13,53	4,09	42
Śląska Spółka Cukrowa S.A.	13,16	4,43	48
Sudzucker Polska	13,15	3,42	63
BSO Polska	13,86	3,65	10
Nordzucker Polska	13,70	3,85	31

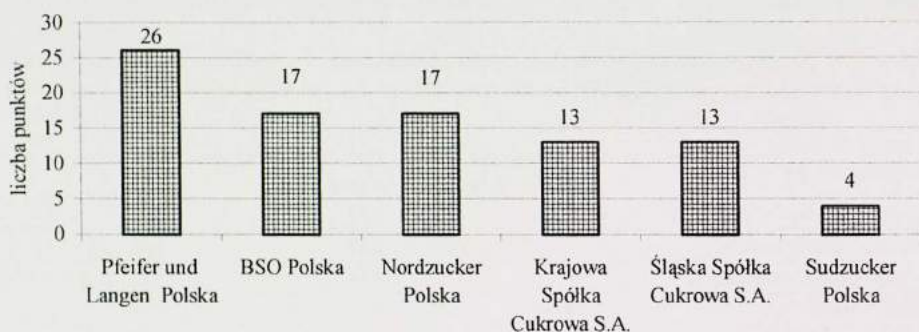
Źródło: Jak w tabeli 6.

Source: Like in table 6.

Firma lub grupa cukrowni należąca do jednego właściciela za zajęcie pierwszego miejsca pod względem wartości danego czynnika uzyskiwała 5 punktów, drugiego – 4, trzeciego – 3, czwartego – 2, piątego – 1 i szóstego – 0. Czynniki konkurencyjności, które poddano ocenie były:

- udział w produkcji cukru na potrzeby krajowe,
- średnia powierzchnia plantacji,
- produkcja cukru z 1 hektara uprawy buraków,
- wydajność (uzysk) cukru z buraków cukrowych,
- zużycie paliwa umownego na cele technologiczne,
- zużycie wody świeżej na cele technologiczne.

Najwyższą pozycję w rankingu zajęły cukrownie należące do Pfeifer und Langen Polska, przy czym nad kolejnymi grupami przedsiębiorstw i firm miały one co najmniej 9-punktową przewagę (rys. 1).

Rys. 1. Ranking spółek i grup cukrowni w Polsce w sezonie 2001/2002 pod względem wybranych czynników konkurencyjności

Graph 1. Ranking of companies and group of sugar firms in Poland in 2001/2002 season, in terms of chosen competitive factors

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Chudoba 2003].

Source: Own calculation based on [Chudoba 2003].

Był to efekt uzyskania przez nie pierwszych pozycji pod względem produkcji cukru z hektara uprawy buraków, wydajności cukru z buraków cukrowych i zużycia energii oraz drugiego miejsca w zakresie udziału w krajowym rynku cukru i zużycia wody świeżej.

WNIOSKI

Podsumowując analizę sytuacji konkurencyjnej w polskim sektorze cukrowniczym należy stwierdzić, że:

- znajduje się on w trakcie przemian i jego struktura zmierza w kierunku oligopolu,
- wskaźniki koncentracji wskazują, że jest to sektor skoncentrowany, jednak po uwzględnieniu samodzielności cukrowni państwowych w zakresie handlu wskaźniki przyjmują wartości niskie, właściwe dla rynków zdekoncentrowanych,
- ceny cukru, realnie często znacznie niższe niż ceny minimalne lub interwencyjne, przy jednocześnie dużych wartościach wskaźników koncentracji świadczą o słabym poziomie zarządzania i współpracy między przedsiębiorstwami na rynku,

- klienci wywierają silny nacisk i mają wysoką siłę przetargową w stosunku do cukrowni,
- w najbliższych latach nie należy oczekiwać pojawienia się nowych przedsiębiorstw w branży, ale w przypadku dalszych prywatyzacji lub upadłości inwestorzy zagraniczni obecni w Polsce będą zainteresowani zakupem nowych limitów produkcyjnych,
- przedsiębiorstwa zagraniczne w Polsce zajmują najwyższe pozycje w zakresie analizowanych czynników konkurencyjności.

PIŚMIENNICTWO

- Chudoba Ł., 2003: Polski rynek cukru w procesie dostosowań do funkcjonowania w Unii Europejskiej. [w:] Dostosowanie polskiego rynku rolnego do wymogów Unii Europejskiej. Warszawa 2003.
- Cargill Financial Highlights 1998–2002, www.cargill.com/finance/index, 2003.
- Evaluation of the Common Organization of the Markets in the Sugar Sector, NEI, Brussels 2000.
- Gierszewska G., Romanowska M., 2002: Analiza strategiczna przedsiębiorstwa PWE, Warszawa.
- Giffhorn E., Dekeen E., 2000: Wettbewerbfähigkeit der Milchproduktion in Deutschland, Institut für Betriebswirtschaft, Agrarstruktur und ländliche Räume (FAL), Braunschweig.
- Rynek Cukru nr 20/2002, IERiGŻ, Warszawa.
- Rynek Cukru nr 21/2002, IERiGŻ, Warszawa.
- Samuelson W., Marks S., 1998: Ekonomia menedżerska, PWE, Warszawa.
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. O ochronie konkurencji i konsumentów. DzU Nr 122, poz. 1319.
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. (a) O regulacji rynku cukru. DzU Nr 76, poz. 810.
- Woś. A., 2001: Konkurencyjność wewnętrzna rolnictwa. IERiGŻ, Warszawa.
- Wstępny projekt restrukturyzacji Krajowej Spółki Cukrowej S.A. Maszynopis powielony, Toruń 2003.

COMPETITIVE POSITION OF POLISH SUGAR SECTOR

Abstract. In the paper the competition of Polish sugar industry has been presented. The authors have pointed that the sector is very concentrated. There are rather no possibilities to set up new sugar factories next few years. Sugar companies with foreign capital have better competitive position than Polish firms.

Key words: sugar industry, sugar market, competition.

*Bogdan Klepacki, Bogusław Klimczuk, Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych SGGW, 02-787 Warszawa, ul. Nowoursynowska 166, tel. (022) 847 17 82
e-mail: klepacki@alpha.sggw.waw.pl*